

2018-ci ilin yanvar-mart ayları üçün Azərbaycan Respublikasının**TƏDİYƏ BALANSI¹**

2018-ci ilin yanvar-mart ayları üzrə tədiyə balansının ümumi profisiti 1.1 mlrd.\$ təşkil etmişdir. Bu həm neft qiymətinin 27.2% bahalaşması, həm qeyri-neft sektoru üzrə Cari Əməliyyatlar Balansında yaranmış müsbət tendensiyalar, həm də əsas partnyor ölkələrdə iqtisadi vəziyyətin yaxşılaşması hesabına baş vermişdir. Cari Əməliyyatlar Balansında 1.6 mlrd.\$-lıq profisit yaranmış, qeyri-neft sektoru üzrə CƏB-in kəsiri isə ötən ilin müvafiq dövrünə nəzərən (ö.i.m.d.n.) 12.9% (147 mln.\$) artaraq 1.3 mlrd.\$ olmuşdur.

2018-ci ilin yanvar-mart aylarında tədiyə balansının əsas göstəriciləri

Mln.\$

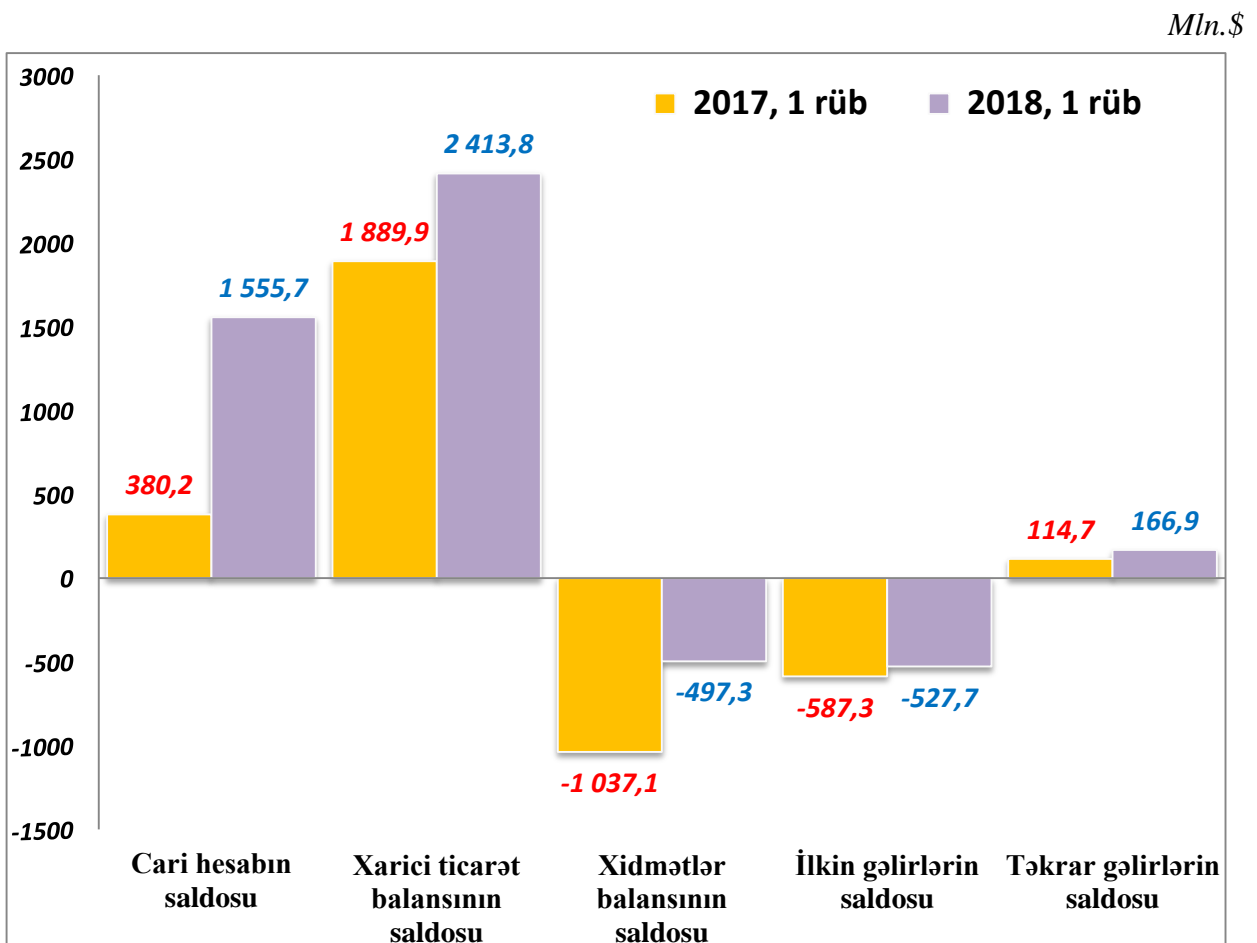
Cari əməliyyatlar	1 555.7
Xarici ticarət balansı	2 413.8
Xidmətlər balansı	- 497.3
İlkin gəlirlər balansı	- 527.7
-İnvestisiya gəlirlərinin repatriasiyası	- 309.2
Təkrar gəlirlər balansı	166.9
Kapital hesabı	0.3
Maliyyə hesabı	- 462.7
<i>Xalis maliyyə aktivləri</i>	
<i>o cümlədən:</i>	985.9
- xaricə yönəldilmiş birbaşa investisiyalar	562.3
- portfel investisiyaları	88.2
- törəmə maliyyə alətləri	1.4
- digər investisiyalar	334.0
<i>Xalis maliyyə öhdəlikləri</i>	523.2
<i>o cümlədən:</i>	
- Azərbaycana cəlb olunmuş birbaşa investisiyalar	1 017.8
- cəlb olunmuş investisiyaların repatriasiyası	- 889.0
- neft bonusu	450.1
- portfel investisiyaları	- 46.6
- digər investisiyalar	- 9.1
Balanslaşdırıcı maddələr	202.5
Tədiyə balansının ümumi saldosu (Ölkənin ehtiyat aktivlərinin dəyişməsi; “+” artım, “-” azalma)	1 295.8

Qeyd: Tədiyə balansı hesablamalarında xam neftin faktiki orta qiyməti 65.4\$ (ötən ilin müvafiq dövründə 51.4\$) olmuşdur.

Cari əməliyyatlar hesabı

2018-ci ilin yanvar-mart aylarında cari əməliyyatlar hesabında 1.6 mlrd.\$ məbləğində profisit yaranmış, o cümlədən neft-qaz sektoru üzrə profisit 2.8 mlrd.\$ məbləğində olmuşdur. Qeyri-neft sektoru üzrə CƏB kəsiri ö.i.m.d.n. 12.9% (147 mln.\$), neft-qaz sektoru üzrə CƏB profisiti isə 1.9 dəfə (1.3 mlrd.\$) artmışdır. Neft-qaz sektorunun profisiti qeyri-neft sektoru üzrə cari hesabın 1.3 mlrd.\$ məbləğində kəsirini tam örtmüşdür. CƏB profisitinin əsas amilləri:

- Xarici ticarət balansında profisitinin 28% artması;
- İxracın neft-qaz sektoru üzrə 28.4%, qeyri-neft sektoru üzrə isə 33.2% artması;
- Xidmətlər balansında kəsirin 2.1 dəfə azalması, o cümlədən, tikinti xidmətləri üzrə kəsirin 343 mln.\$ azalması və turizm xidmətləri üzrə balansın 66 mln.\$ (26.9% artım) müsbət olması;
- İlk gəlirlər balansında kəsirin 10% (59 mln.\$) azalması;
- Təkrar gəlirlər balansında profisitinin 1.5 dəfə (167 mln.\$) artması.

Xarici ticarət balansı

Xarici ticarət dövriyyəsi 6.8 mlrd.\$ təşkil etmiş və *xarici ticarət balansı 2.4 mlrd.\$ məbləğində müsbət saldo ilə nəticələnmişdir.*

2018-ci ilin yanvar-mart aylarında Azərbaycanın dünyanın 145-dək dövləti ilə ticarət əlaqələri olmuşdur. Xarici ticarətin 12%-i MDB üzvü olan dövlətlərin, 88%-i isə digər xarici dövlətlərin payına düşür.

Əmtəə ixracı. Hesabat dövründə əmtəə ixracı 4.6 mlrd.\$ təşkil etmişdir.

Xarici dövlətlərə 3.8 mlrd.\$ neft məhsulları ixrac olunmuş, ixrac olunmuş neft məhsullarının 106.7 mln.\$-ı neft emalı məhsullarının, 3.7 mlrd.\$-ı isə xam neftin ixracının payına düşür.

2018-ci ilin yanvar-mart aylarında əlverişli məzənnə şəraitində **qeyri-neft ixracı** artım dinamikası göstərir, ölkənin **qeyri-neft** ixracı ö.i.m.d.n. 33.2% artaraq 337.7 mln.\$ təşkil etmişdir.

Əmtəə idxalı. Hesabat dövründə əmtəə idxalı 2.2 mlrd.\$ təşkil etmişdir, o cümlədən istehlak mallarının idxalının ümumi dəyəri isə 925 mln.\$ olmuş, bunun da 337 mln.\$-ı ərzaq məhsullarının payına düşür. Qeyri-neft idxalının strukturunda kimya məhsullarının (2.1 dəfə), minik avtomobillərinin (1.9 dəfə), qara metal və ondan hazırlanmış məmulatların (1.9 dəfə), dənli bitkilərin (1.4 dəfə), mebel məhsullarının (1.4 dəfə), alkoqollu və alkoqolsuz içkilərin (33%), kağız məmulatlarının (28%) idxalı artmış, şəkərin (2.8 dəfə), tütün və tütün məhsullarının (21.4%), gəmilər, qayıqlar və üzən konstruksiyaların (8.3%), tərəvəz məhsullarının (6.6%) idxalı isə azalmışdır.

İdxalın strukturunda xarici investisiyalar hesabına gətirilmiş maşın-avadanlıqların və malların xüsusi çəkisi 9.3% təşkil edərək 201.1 mln.\$ olmuşdur.

Xidmətlər balansı

2018-ci ilin yanvar-mart aylarında xarici dövlətlərlə Azərbaycanın iqtisadi əlaqələrində qarşılıqlı xidmətlər əsas yerlərdən birini tutmuş və bu xidmətlərin ümumi həcmi 2811.9 mln.\$ təşkil etmişdir. Bunun 1654.6 mln.\$-ı qeyri-rezidentlər tərəfindən Azərbaycanın rezidentlərinə, 1157.3 mln.\$-ı isə Azərbaycan rezidentlərinin xarici ölkələrin rezidentlərinə göstərilən xidmətlərdir. Nəticədə xidmətlər balansında 497.3 mln.\$-lıq kəsir yaranmışdır.

Kəsirin 97%-i (482 mln.\$) neft-qaz sektoru ilə əlaqədardır (əsasən 407 mln.\$ tikinti xidmətləri və 129 mln.\$ digər işgüzar xidmətlər). Qeyri-neft sektoru üzrə xidmətlər balansı cüzi kəsirli (-14.8 mln.\$) olsa da, kəsir balanslaşmaqdadır (ö.i.m.d.n. 8.1 dəfə azalma).

Qarşılıqlı xidmətlər dövriyyəsinin 20%-i nəqliyyat xidmətləri üzrə aparılan əməliyyatların payına düşür. Ümumi dəyəri 559 mln.\$ olan nəqliyyat xidmətlərinin 47%-i qeyri-rezidentlərin Azərbaycanın nəqliyyat sistemlərindən istifadə etmələri ilə əlaqədardır. Azərbaycanın rezidentlərinin qeyri-rezidentlərə göstərdikləri nəqliyyat

xidmətlərinin dəyəri 264.1 mln.\$, qeyri-rezidentlərin Azərbaycan rezidentlərinə göstərdikləri nəqliyyat xidmətlərinin dəyəri isə 294.6 mln.\$ təşkil etmişdir. Dövr ərzində qeyri-neft sektoru üzrə nəqliyyat xidmətlərinin ixracı 1.4 dəfə artmışdır.

2018-ci ilin yanvar-mart aylarında qarşılıqlı turizm xidmətlərinin dövriyyəsi ö.i.m.d.n. 1.5% artaraq 1.3 mlrd.\$ təşkil etmişdir. 2018-ci ilin yanvar-mart ayları ərzində turizm xidmətləri üzrə profisit ö.i.m.d.n. 26.9% artaraq 65.8 mln.\$ (2017-ci ilin müvafiq dövründə 51.9 mln.\$) təşkil edir (2018-ci ilin yanvar-mart ayları ərzində Azərbaycana gələn xarici vətəndaşların sayı 13% artıb).

Öz növbəsində xarici ölkələr tərəfindən Azərbaycan rezidentlərinə turizmlə bağlı göstərilən xidmətlərin dəyəri 619.7 mln.\$ məbləğində olmuşdur. Bunun 78.5%-i Azərbaycan vətəndaşlarının şəxsi səfərləri ilə bağlı xarici ölkələrdə olarkən sərf etdikləri vəsaitlərin (məlik idxal üçün vəsaitlər istisna olmaqla) payına düşür.

Hesabat dövründə qeyri-neft sektoru üzrə qeyri-rezidentlərə ödənilən tikinti xidmətlərinin dəyəri ö.i.m.d.n. 9.5 dəfə azalaraq 1.2 mln.\$ təşkil etmişdir. Qeyri-neft sektoru üzrə qeyri-rezidentlərə ödənilən digər işgüzar xidmətlərin dəyəri isə ö.i.m.d.n. 15.3% azalaraq 152.9 mln.\$ olmuşdur.

İlkin gəlirlər balansı

Hesabat dövründə neft-qaz sektoru üzrə 581.7 mln.\$ kəsir, qeyri-neft sektoru üzrə isə 54 mln.\$ profisit olmuşdur. Nəticədə ilkin gəlirlər balansında kəsir ö.i.m.d.n. 10.1% azalaraq 527.7 mln.\$ təşkil etmişdir. İlkin gəlirlər üzrə daxilolmaların və ödənişlərin ümumi dövriyyəsi 1451 mln.\$ olmuşdur. Bunun 68.2%-i (989.4 mln.\$) Azərbaycandan qeyri-rezidentlərə ödənişlər təşkil edir. Bu məbləğin isə əsas hissəsini (584.5 mln.\$) beynəlxalq neft-qaz konsorsiumları üzrə xarici investorların payına düşən gəlirlərin repatriasiyası (əsasən xam neft şəklində), qiymətli kağızlar portfeli üzrə qeyri-rezidentlərə ödənilən faizlər (181.1 mln.\$) və xarici kreditlərdən istifadəyə görə ödənilən faizlər (71 mln.\$) təşkil edir.

Təkrar gəlirlər balansı

Təkrar gəlirlər üzrə xarici ölkələrlə aparılan əməliyyatların ümumi dəyəri 379.1 mln.\$ məbləğində qiymətləndirilmişdir. Daxilolmalar 273 mln.\$, ödənişlər isə 106.1 mln.\$ təşkil etmişdir.

Təkrar gəlirlər üzrə ümumi daxilolmaların 88.5%-i xarici ölkələrdən fiziki şəxslərin pul baratları, 10.5%-i ölkəyə gətirilən humanitar və yardım mallarının dəyəri, 1%-i isə digər daxilolmalar təşkil edir. Ölkəyə göndərilən pul baratlarının həcmi 19.8% artaraq 241.7 mln.\$, ölkədən çıxarılan pul baratlarının həcmi isə 8% artaraq 83.2 mln.\$ olmuşdur. Nəticədə pul baratları üzrə 158.5 mln.\$ müsbət saldo yaranmışdır.

Bütövlükdə, təkrar gəlirlər üzrə əməliyyatların saldosu müsbət 166.9 mln.\$ təşkil etmişdir.

Maliyyə hesabı²

2018-ci ilin yanvar-mart aylarında ölkənin xalis maliyyə aktivləri 985.9 mln.\$ artmışdır. Bu göstərici xaricə yönəldilmiş birbaşa investisiyalar (562.3 mln.\$), portfel investisiyaları (88.2 mln.\$), törəmə maliyyə alətləri (1.4 mln.\$) və digər investisiyalar (334.0 mln.\$) hesabına formalaşmışdır.

Hesabat dövründə ölkənin xalis maliyyə öhdəlikləri isə 523.2 mln.\$ təşkil etmişdir ki, bu da xaricdən cəlb olunmuş xalis birbaşa investisiyalar (128.8 mln.\$), neft bonusu (450.1 mln.\$), portfel investisiyaları (-46.6 mln.\$) və digər investisiyalar (-9.1 mln.\$) hesabına formalaşmışdır.

2018-ci ilin yanvar-mart ayları üzrə xalis maliyyə aktivləri və öhdəlikləri

Mln.\$

	Aktivlər	Öhdəliklər
Birbaşa investisiyalar	562.3	128.8
- neft-qaz sektoru	204.4	227.5
- digər sektorlar	357.9	-98.7
Neft bonusu		450.1
Portfel investisiyaları	88.2	-46.6
Törəmə maliyyə alətləri	1.4	
Digər investisiyalar	334.0	-9.1
- ticarət kreditləri və avanslar	646.8	-30.8
- kreditlər və ssudalar	15.8	156.4
- depozitlər və nağd valyuta	-328.6	-134.7
C Ə M İ	985.9	523.2

Birbaşa investisiyalar

Birbaşa investisiyalar formasında xaricdən cəlb olunmuş sərmayələrin ümumi məbləği 1017.8 mln.\$ olmuşdur. Ölkə iqtisadiyyatına yatırılmış birbaşa investisiyaların strukturunda neft-qaz sektorunun xüsusi çəkisi 81.6% təşkil etmişdir.

2018-ci ilin yanvar-mart aylarında tədiyə balansında birbaşa investisiyalar maddəsinin neft-qaz sektoru üzrə xalis maliyyə öhdəliklərinin (227.5 mln.\$) artımı cəlb olunmuş investisiya ilə (830.9 mln.\$) kapitalın repatriasiyası (603.4 mln.\$) arasındakı fərqdən formalaşır.

Qiymətləndirmələrə görə qeyri-neft sektoruna cəlb olunmuş birbaşa investisiyaların ümumi məbləği 186.8 mln.\$ (ö.i.m.d.n. 3.7% azalma) olmuşdur.

2 Beynəlxalq Valyuta Fondunun tədiyə balansı üzrə yeni (6-cı nəşr) Təlimatının tələblərinə uyğun olaraq tədiyə balansının strukturunda kapital və maliyyə hesabı Aktivlər/Öhdəliklər prinsipi üzrə təsnifləşdirilmişdir.

Haşiyə 1. Azərbaycanın neft-qaz sektoruna cəlb olunmuş investisiyaların həcmi, strukturu, investorlar arasında pay bölgüsü və qoyulmuş sərmayələrin sonradan gəlir və kapital formasında ölkədən çıxarılması (repatriasiya) müvafiq beynəlxalq neft-qaz sazişlərinə və BVF-nun tövsiyələrinə əsasən həyata keçirilməkdədir.

Bağlanmış müqavilələr əsasında gəlirlərin "repatriasiyası" dövr ərzində xarici investorun yatırdığı investisiyadan əldə etdiyi gəlirdir. Qeyd edək ki, bu sazişlərə əsasən müvafiq konsorsiumlarda olan payçılar hesabat dövrü ərzində Azərbaycan iqtisadiyyatına qoyduqları investisiyaların hamısını hasil edilən və ixrac olunan xam neft şəklində geri götürürlər (kapitalın repatriasiyası). Bu əməliyyat faktiki olaraq tədiyə balansının maliyyə hesabında ölkənin birbaşa investisiyalar üzrə xarici öhdəliklərinin azalması (mənfi işarə) deməkdir ("-" net incurrence of liabilities).

Kreditlər və digər investisiyalar

Hesabat dövründə kreditlər və ssudalar üzrə xalis maliyyə aktivləri 15.8 mln.\$, xalis maliyyə öhdəlikləri isə 156.4 mln.\$ artmışdır. Kreditlər və ssudalar üzrə xalis maliyyə öhdəlikləri neft-qaz sektorunun kreditləri, firmaların və digər müəssisələrin kreditləri və bankların kreditləri hesabına azalmış, dövlət təminatlı kreditlər və birbaşa dövlət kreditləri hesabına isə artmışdır.

Depozitlər və nağd valyuta üzrə xalis maliyyə aktivləri 328.6 mln.\$, xalis maliyyə öhdəlikləri isə 134.7 mln.\$ azalmışdır.

Ehtiyat aktivləri

Hesabat dövründə ölkənin ehtiyat aktivləri 1296 mln.\$ məbləğində artmışdır.

Haşiyə 2. Ehtiyat aktivləri – bu maddə Cari əməliyyatlar və Maliyyə hesabında baş vermiş əməliyyatların nəticəsi olaraq ölkənin valyuta ehtiyatlarının artıb/azalmasını ifadə edir. Təcrübədə cari əməliyyatlar hesabı kəsirli/profitli olduqda, bu kəsir/profit kapital və maliyyə hesabının profiti/kəsiri hesabına maliyyələşməlidir/örtülməlidir. Lakin, əgər cari hesabın kəsiri/profiti tam olaraq kapital və maliyyə hesabının profiti/kəsiri hesabına maliyyələşməyib/örtülmürsə, onda bu fərq ehtiyat aktivləri (valyuta ehtiyatları) hesabına maliyyələşə/örtülə bilər.

Tədiyə balansının ümumi kəsirini ehtiyat aktivlər maliyyələşdirmirsə (və ya əksinə, profit ehtiyat aktivlərin artımında əks olunursa), yaranan fərq balanslaşdırıcı maddələrdə saldo kimi öz əksini tapır.